

DOI:10.17048/AM.2018.151

Forgó Sándor

Eszterházy Károly Egyetem

forgo.sandor@uni-eszterhazy.hu**A LEVELEZŐ OKTATÁSTÓL A TÁVTANULÁSON ÁT A KÖZÖSSÉGI TARTALOMSZERVEZÉSIG ÉS A TANULÁSIG – EGY KÍSÉRLETI KURZUS TAPASZTALATAI¹****Elektronikus médiumok kurzus levelezőoktatás közösségi média rendszerrel²**

A tudástársadalomban felértékelődött tömeges tudásigény csúcstermékeként emlegetett nagy létszámú nyitott képzések (online szabadegyetemek)³ megjelenése a felsőoktatásban arra ösztönöz bennünket, hogy kitarjuk kapuinkat, és lehetőséget adjunk a tanulás-információszerzésben a McLuhani falak nélküli tanterem gondolatának megvalósítására. A TÁMOP-4.2.2.D-15/1/KONV-2015-0027 azonosítószámú projekt keretében kifejlesztett Digitális átállás az oktatásban címet viselő projekt „Közösségi média, és újmédia környezeti modell az információ-közvetítők IKT tudásának fejlesztéséhez” kutatás célja a digitális átállás jegyében tényleges interakción – a távoktatási hagyományok levelezve történő tanulás mintáján – alapuló pilot program eredményeinek bemutatása a nappali és részidős rendszerű oktatás konzultációs és tanóraszervezés rendszerének megújítása érdekében. A nyitott kurzusok gyors elterjedése, a pedagógusok digitális kompetenciáinak (online eszköztárának, szakszerű használatának) fejlesztése⁴ elkerülhetetlenné teszi ennek az oktatási/tanulásszervezési formának a hazai felsőoktatási gyakorlatba történő beágyazását.⁵

¹ Forgó Sándor: Tanítás-tanulás közösségi médiarendszerrel, újmédia környezetben – az elektronikus médiumok tárgy keretében. Vö. URL: <https://forgos.uni-eszterhazy.hu/mooc-g/> <https://forgos.uni-eszterhazy.hu/tanitas-tanulas-kozossegi-mediarendszerrel-ujmedia-kornyezetben-az-elektronikus-mediumok-targy-kereteben1/>

² vö.: URL: <http://eoc.uni-eger.hu/kurzusok/elektronikus-mediumok-emk03--5>

³ Hazai tekintetben több elemzés, összefoglaló tanulmány is született ezen a területen, amelyek nagyban segítik a felsőoktatási szintéren történő fejlesztéseket:

Benedek András, Molnár György (2017): From learning outcomes to the Open Content Development (OCD) in ICT environment. In: Piet Kommers (szerk.) Multi Conference On Computer Science And Information Systems 2017: Proceedings of the International Conference Ict, Society And Human Beings 2017. pp. 192-196.

Molnár György (2016): Digital learning on the basis of 21st century higher education. Opus et educatio: Munka és nevelés 3:(6) pp. 699-706. (2016)

Ollé János – Namesztovszki Zsolt (2018): Student performance and learning experience in MOOCs: the possibilities of interactive activity-based online learning materials. In: Michael E Auer, David Guralnick, Istvan Simonics (szerk.) Teaching and learning in a digital world: Proceedings of the 20th International Conference on Interactive Collaborative Learning – Volume 1. Cham: Springer, 2018. pp. 649-653.

⁴ A pedagógusképző intézmények digitális átállás indikátorait vizsgálta az alábbi előadás, egy „Digitális átállás koefficiens mutató” megalkotását prognosztizálva: Kis-Tóth Lajos, Racsko Réka (2017): A digitális átállás indikátorai a pedagógusképző intézményekben. In: Buda András, Kiss Endre (szerk.) Interdiszciplináris pedagógia és a taneszközök változó regiszterei: X. Kiss Árpád Emlékkonferencia: tartalmi összefoglalók. 80 p. 62.

⁵ A köznevelésben megvalósuló pilot iskolakísérletek már 2009-ben megjelentek a hazai gyakorlatban, azonban a felsőoktatási praxist sokáig megkerülte. Vö: Kis-Tóth Lajos, Gulyás Enikő, Racsko

A digitális tanulási terekből jól ismert MOOC-ok (Massive Open Online Course) új ismeretszerzési formákat honosítanak meg, amelyeket a BME hallgatói is megismernek, elvárhatnak. Bár azonnali módszertani megújítás nem várható el a tanszékek részéről, az elektronikus térben megjelenő korszerű tananyagok létrehozása már megkezdhető lenne (mind az elérhető jó minőségű nyílt forráskódú szoftverek, mind a tartalomrögzítő eszközök erős árcsökkenése már nem jelentenek akadályt), amelynek bevezetésére és elősegítésére formálódik egy központ szándék.⁶

Az információs társadalom viszonyai közepette a tudás jellege megváltozik: gyakorlatiasabbá, multimediálissá és transzdiszciplinárisabbá lesz. Megváltoznak a tudás megszerzésének jellemző mintázatai is: uralkodóvá válik az egész életen át tartó tanulás, ismét elhalványul a gyermek és a felnőtt közti éles – merőben újkori – fogalmi megkülönböztetés, a formális iskolai intézményeket pedig egyre inkább fölvaltják a nyitott tanulás virtuális környezetei. A formális tudás átadása is változásokon megy keresztül, az előadók a multimediális elemeket felvonultató prezentációkra is támaszkodnak. A korszerű és hatékony oktatás feltétele a digitális tartalmak aktív bevonása. A tananyag már kibővül videókkal, animációkkal, és megjelenik az e-könyv használata. Mindezen hatások és trendek a minőségi oktatás iránt elkötelezett vezető felsőoktatási intézményekben is megalapozhatják a tömeges nyitott online kurzusok (MOOC) létjogosultságát.⁷

A fenti tényezők birtokában alakult ki az a nézetem, hogy a levelező oktatásban újra szerepet kell kapnia a tanár-diák interakcióján alapuló – akár multimédiás (podcast, videó) formát öltő 'levelezve' történő oktatás aktusának, megszüntetve így a távoktatási elvek levelező oktatásban való lappangását.⁸ A lépések kialakítását, finomhangolását a kísérleti, pilot kurzuson résztvevők visszajelzései alapján valósítottam meg.

A „Közösségi média, és újmédia környezeti modell az információ-közvetítők IKT tudásának fejlesztéséhez” almodul keretében kialakított **Elektronikus médiumok és tananyagok** című kurzus elektronikus tananyagot fejlesztettem ki. A tananyag elsősorban az EKF Médiainformatika Intézet képzési struktúrájának teljes vertikumára vonatkozott, ezen belül a tanárképzés, pedagógia tanár (Elektronikus médiumok és tananyagok), az informatikus-könyvtáros szak (Médiumismeret tárgy⁹), mozgóképkultúra (Médiaismeret, Médiapedagógia), kulturális örökség szak (Kulturális örökség technikai reprodukciója) tárgyak keretében vált hasznosíthatóvá a tananyag.

A kurzus szerkezete

1. A KURZUS CÉLJA, motivációs tartalmak

Réka (2017): Transzverzális kompetenciák fejlesztésének pedagógiai módszerei, különös tekintettel a digitális kompetenciára. *EDUCATIO* 26:(2) pp. 230-245. (2017)

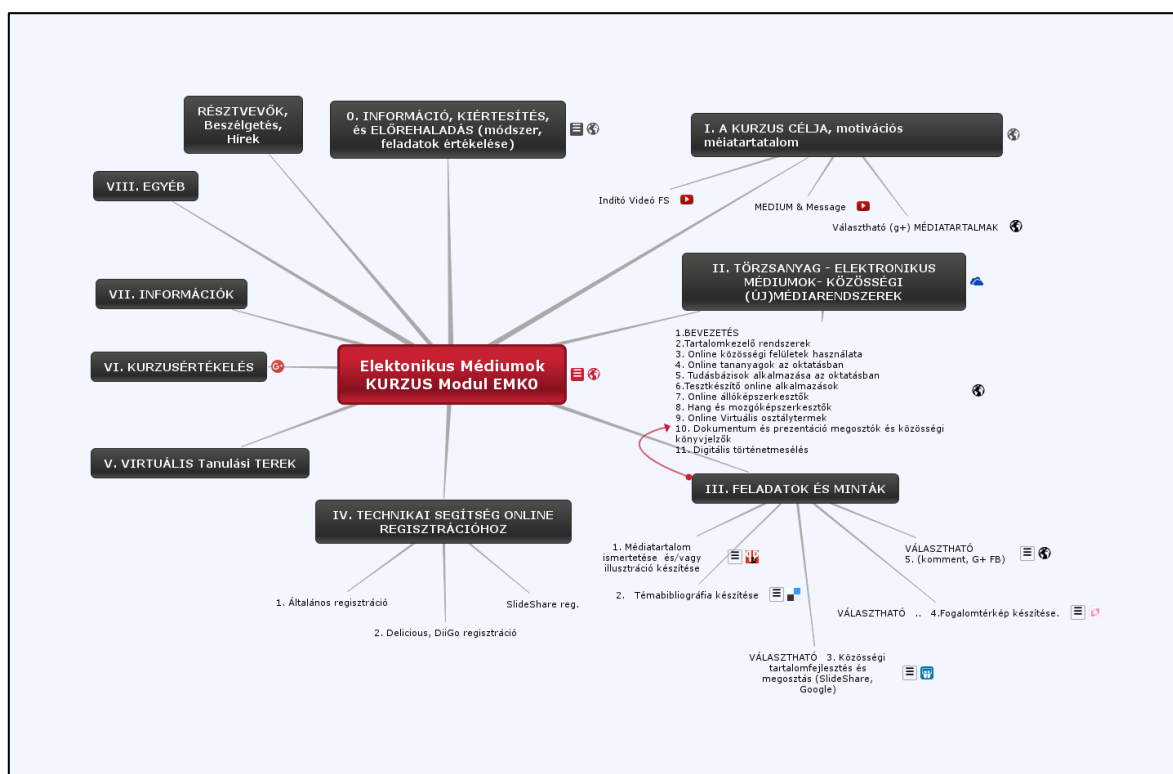
⁶ Benedek András – Molnár György – Sik Dávid: A MOOC-orientált fejlesztések esélyei Magyarországon, In: Nádasi András (szerk.) *Agria Media* 2014, Eger: Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatikai Intézet, 2015. pp. 331-341.

⁷ Molnár, György – Namestovski, Zsolt – Pinter, Robert: Massive Open Courses (MOOCs) held in Serbian, *Journal for information technology education development and teaching methods of technical and natural sciences* 6:(1) pp. 12-16. (2016)

⁸ Hasonló elvek és meggyőződések mentén 2017-ben elindult a hazai pedagógus-továbbképzési rendszer reformját előkészítő kutatási program: Racsko Réka – Lengyelne Molnár Tünde (2018): A hazai online pedagógus továbbképzési rendszer koncepciója. In: Karlovitz János Tibor (szerk.) *Elmélet és gyakorlat a neveléstudományok és szakmódszertanok köréből.* pp. 257-260.

⁹ A témakör az informatikus könyvtáros BA szak létesítése óta része a képzésnek. Lengyelne Molnár Tünde – Kis-Tóth Lajos: Az egri informatikus könyvtáros képzés a kezdetektől napjainkig. In: *A könyvtártörténettől a jövő internetéig: tanulmányok a 70 éves Bényei Miklós köszöntésére.* Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2013. p. 42.

- 1.2 A SZERKEZET és TARTALOM bemutatása
2. TÖRZSANYAG – ELEKTRONIKUS MÉDIUMOK – KÖZÖSSÉGI (ÚJ) MÉDIARENDSZEREK
- 2.1 ONLINE SZERKESZTŐK
3. FELADATOK ÉS MINTÁK
- 3.1 Közösségi könyvjelző készítése és megosztása
- 3.2 Multimédiás e-tananyag értékelése és megosztása
4. TECHNIKAI SEGÍTSÉG ONLINE REGISZTRÁCIÓHOZ
- 4.1 Általános regisztráció
- 4.2 Delicious közösségi könyvjelző regisztráció
- 4.3 Slideshare prezentáció és dokumentummegosztó regisztráció
5. VIRTUÁLIS TEREK – olvasmányok
6. Kurzusértékelés
7. Információk
8. Események

6. ábra. Az Elektronikus médiumok és tananyagok című kísérleti kurzus és támogatásának fogalomtérképe (Forrás: Forgó 2016)¹⁰

A kurzusban kiemelt figyelmet tulajdonítok az ismeretek feldolgozásával foglalkozó multimédiás tartalmaknak és az online jelenlétben és az újmédia környezetben történő tanulási formáknak, kiemelem, hogy a tanórákon a szemléltetésen alapuló oktatást egészítse ki a felfedező tanulás, a hálózatalapú (konnektivista), online konstruktivitás. Külön hangsúlyt kap az újmédia komplex (az eszközökön és alkalmazásokon túlmutató) tartalom és tanóraszervezést is szembe előtt tartó) felfogás.

1. Bevezetés az elektronikus médiumok kurzusba¹¹

¹⁰ Forgó S. (2016): URL: http://digitall.uni-eger.hu/tananyagok/learn//01_lecke_bevezetes/index.html

¹¹ URL: http://p2015-5.palyazat.ektf.hu/public/uploads/kozossegi-media-fs_56a9dfd6a657c.pdf

2. Tartalomkezelő rendszerek
3. Online közösségi felületek használata
4. Online tananyagok az oktatásban
5. Tudásbázisok alkalmazása az oktatásban
6. Tesztkészítő online alkalmazások
7. Online állóképszerkesztők
8. Hang- és mozgóképszerkesztők
9. Online Virtuális osztályterem
10. Dokumentum és prezentáció megosztók és közösségi könyvjelzők
11. Digitális történetmesélés

A hagyományos és újmédia hatásrendszerének, valamint a hálózatalapú tanulás fogalomrendszerének és módszereinek elsajátítása online közösségi felületek, tartalomkezelő fájlmegosztó és tartalomszervező alkalmazások segítségével – különös tekintettel a levelező oktatás megújítására – történik.

A kurzus rövid leírása¹²

A távoktatás és a tanuláselméletek rendszerével, valamint az alapvető webkettes alkalmazások technikai feltételeivel, ezen túlmenően feldolgozzuk a hagyományos és az új (hálózati) médiarendszer ismérveit, hatásrendszerét.

A kurzus alkalmas különböző munkarendű résztvevők (nappali részidős levelező és távoktatás) számára csakúgy, mint a közösségi könyvjelző, fájlmegosztó, gondolattérkép és szöveghő készítő online alkalmazásokat. Sajátítsa el a taneszközök és elektronikus tananyagok értékelésének és tervezésének szempontjait, rendelkezzen a hálózatszervezés tartalmamegosztás módszertanának alapismereteivel, a hálózatalapú tanulási módszerek kulcskompetenciáival, legyen képes hálózati alapú (konnektivista) foglalkozás, és/vagy tükrözött osztályterem módszerén alapuló modulok, megtervezésére, megszervezésére, dokumentálására, lebonyolítására.

A kurzus abban kíván segítséget nyújtani, hogy kaphat újra szerepet a tanár-diák interakcióján alapuló – akár multimédiás (podcast, videó) formát öltő „levelezve” történő oktatás aktusa, megszüntetve így a távoktatási elvek levelező oktatásban való lappangását. Az ingyenes online közösségi tartalomkezelő rendszerek segítségével – különösebb informatikai kompetencia nélkül – elérhető, hogy a diákokat/hallgatókat a tartalom kiközvetítésén túl távolról motiválhatjuk, irányíthatjuk, értékelhetjük, akár párbeszédet folytassunk velük.

A fő kérdéskör, hogy lehet alkalmassá tenni a TO (tükrözött osztályterem)¹³ kontakt-online, egyéni és csoporttevékenységeit, valamint a nyílt oktatás szakmai érdeklődésen alapuló szerveződési formáit a levelező oktatásban történő beágyazódására. Úgy gondolom, hogy a nyitott képzések előkapuja lehet a hallgatók – az első konzultációt megelőző, Neptun rendszeren keresztül (motiváló videóval, ráhangoló olvasmányokkal) történő felkészítése –, amely alapját képezheti a levelező oktatás valódi konzultáción és kreativitáson alapuló formájának.

A tanulászervezés részben követi a tükrözött osztályterem (TO) módszereit (tapasztalati bevonás; tartalom és a források megismerése; értelmezés, tevékenység és aktivitás; alkalmazás, produktivitás, prezentálás), de a levelező oktatásban megszokott tanulmányi rendhez kellett

¹² A kurzus kulcsszavai: hálózatalapú, konnektivista, újmédia, tanulászervezés, tartalomszervezés, óravázlat, annotáció, fájlmegosztó, médiahatás, Mooc, távoktatás, tükrözött osztályterem, videó kurzus

¹³ Ollé János (2014): A tükrözött osztályterem, mint tanulászervezési módszer a felsőoktatásban. Előadás. 2014. november 3.

igazítani az egyes ciklusokat, lépéseket. Ezek tartalmazzák a tükrözött osztályterem (TO) szakaszait, a szervezők és tanárok tevékenységét, a tanulói tevékenységet, az oktatás tartalmát, tananyagát, eszközeit és a kurzusszervezés felületét, forrásait. Az alkalmazott módszerek: egyéni otthoni munka, frontális differenciálás, online csoportmunka, valamint csoportos távmunka.

A lépések kialakítását, finomhangolását a kurzuson résztvevő kollégáktól kapott visszajelzések alapján alakíthatjuk.

A kurzus módszerei és a tanulásszervezés

A kurzus rövid online vitaindító előadásokra, prezentációra és multimédiás tartalmakra, valamint tanulmányokra épül, amelyek a kurzus során végig elérhetőek lesznek. A meglévő erőforrások sorra vételét, valamint a tartalom és támogatás közösségi felületének (g+) kidolgozását követően kerül sor a tanulásszervezés ciklusainak kialakítására.

1.1. ÜZENETKÜLDÉS a résztvevőknek közösségi vagy Neptun rendszer segítségével a kurzusszervezésről 1-2 héttel! a konzultáció előtt, akik Google Docs dokumentumban felosztják egymás között – a pro és kontra érveléshez – a kiközvetített tartalmat (motiváló videó a tartalommal releváns multimédiás, prezentációk, podcastek és szöveges dokumentumok), amelyeket az első konzultációig feldolgoznak.

Feladatkijelölés: online aktivitások; érvelés szakmai tartalomról, témabibliográfia készítése.

1.2. ELSŐ TANÓRÁN KÍVÜLI TEVÉKENYSÉG – Regisztráció igénylése a kurzus g+ felületéhez <http://forgos.ektf.hu/mooc-g/>. Felkészülés a kiadott tartalmakból. A tényleges konzultáció előtt szakaszban a résztvevők (offline majd online) munkaformában a hallgatók felkészülnek a ráhangoló-motiváló tartalmakból a pro és kontra érvelésre.

2.1. Az ELSŐ KONZULTÁCIÓ 1-2. kontaktórájában történik a résztvevők végleges hozzárendelése a kurzushoz (g+), majd ezt az előzetesen kiadott ráhangoló médiatartalmak ismertetése (feltöltése/prezentálása) követi, kiegészítve online ötleteléssel, diskurzussal.

Új ismeretként (3-4. óra) a törzsanyag (távoktatás, távtanulás, elearning, hálózati óravázlat, tükrözött osztályterem) tartalmak bemutatására kerül sor.

Végül – a pedagógiai céloknak is megfelelő – néhány közösségi témabibliográfiát (delicious) és dokumentum/prezentáció megosztó (slideshare) készítésére szolgáló online alkalmazást mutatok be.

2.2. A MÁSODIK TANÓRÁN KÍVÜLI TEVÉKENYSÉG. Az első két konzultáció közötti szakaszban – online munkaformában – elsősorban a kurzusban kijelölt téma bibliográfiáját dolgozzák fel, valamint egy multimédiás (offline, online) elektronikus tananyag értékelését végzik el a résztvevők.

3.1. A MÁSODIK KONZULTÁCIÓN (5-8. órán) a kurzus törzsanyagához tartozó feladatmegoldások (témabibliográfia, multimédia-értékelés) bemutatására/megvitatására kerül sor a szóbeli előadást támogató online alkalmazás (delicious, slideshare) segítségével.

3.2. A HARMADIK TANÓRÁN KÍVÜLI TEVÉKENYSÉG során – a második harmadik konzultáció között – a résztvevők online munkaformákkal támogatva a kurzus közösségi felületen (g+) kérdéseket tesznek fel, véleményt formálnak a kurzus törzsanyagában közzétett tartalmakról. Online munkaformában – elkészítik, feltöltik, a hálózatalapú óravázlatuk és/vagy tükrözött osztályterem módszerén alapuló tartalmát, tematikus tervét.

4. A HARMADIK KONZULTÁCIÓN (9-12. kontaktórán), a résztvevők a három kijelölt feladat alapján – egy szakmai portfólióba foglalva prezentáció/videó/podcast/ formájában – elkészítik és prezentálják a szaktárgyról szóló tanulmányaikat a felvetett probléma megoldását, kiegészítve személyes érveléssel, párbeszéddel, önreflexióval.

5. KURZUSÉRTÉKELÉS (anonim kérdőív a felületen)

Az elektronikus médiumok kurzus tananyag moduljai¹⁴

1. Bevezetés az elektronikus médiumok kurzusba (Forgó Sándor)
2. Tartalomkezelő rendszerek (Szabó Bálint)
3. Online közösségi felületek a pedagógiában (Komenczi Bertalan, Racskó Réka)
4. Online tananyagok az oktatásban (Nádasi András)
5. Tudásbázisok alkalmazása az oktatásban (Nádasi András)
6. Tesztkészítő online alkalmazások (Tóthné Parázsó Lenke)
7. Állóképszerkesztők online környezetben (Bölcskey Miklós)
8. Online virtuális osztályterem (Komló Csaba)
9. Mozgókép- és hangszerkesztők (Komló Csaba)
10. Dokumentum- és prezentációmegosztók és közösségi könyvjelzők (Racskó Réka)
11. A történetmesélés online környezetben (Szijártó Imre)

Összefoglalás

A kutatás fő kérdésköre az volt, hogy lehet alkalmassá tenni – egy kísérleti kurzus keretében – a távoktatási módszerek és a TO (tükrözött osztályterem) kontakt-online, egyéni és csoporttevékenységeit, – valamint a *klasszikus távoktatási elveken* is alapuló – nyílt oktatás szakmai érdeklődésen alapuló szerveződési formáit, teret adva így a levelező oktatásban történő beágyazódásnak.

A tükrözött osztályterem (TO) elveit megvalósító tanulásszervezési módszerek (*tapasztalati bevonás; tartalom és a források megismerése; értelmezés, tevékenység és aktivitás, alkalmazás, produktivitás, prezentálás*), jól adaptálhatók a levelező oktatásban 'megszokott' tanulmányi rendhez, ám igazítani szükséges az egyes ciklusokat, lépéseket.

A (TO) szakaszainak bevezetése alkalmasnak tűnhet a szervezők és tanárok, a tanulói tevékenységet, valamint az oktatás tartalmát, tananyagát, eszközeit alkalmazó – egyéni otthoni munka, frontális differenciálás, online csoportmunka, valamint csoportos távmunka és a kurzusszervezés, forrásainak kezelésére.

A távoktatási alapelveken alapuló onlinerendszerű tanulásszervezésnek – dinamikussága révén – helye van a levelező oktatásban, hisz a tanár-diák interakcióján alapulva akár multimédiás (podcast, videó) formát öltő 'levelezve' történő oktatás révén átalakítható a távoktatási (TO) elveken alapuló interaktív *levelezve* oktatás.

A hallgatói visszajelzések alapján várható, hogy a nyitott képzéseknél tapasztalt módszerek révén – az első konzultációt megelőző tanulmányi és információs (ETR, Neptun) rendszeren keresztül médiagazdag tartalommal (motiváló videóval, hanganyagokkal, ráhangoló olvasmányokkal) történő – felkészítése, mely alapját képezheti a levelező oktatás valódi konzultáción és kreativitáson alapuló formájának.

¹⁴ Kísérleti jelleggel indított online kurzus. Lásd a blogomon. URL: <https://forgos.uni-eszterhazy.hu/mooc-g/> vs. http://digitall.uni-eger.hu/tananyagok/learn//01_lecke_bevezetes/index.html